

15.11

ONSDAGSSERIEN 6

Musikhuset kl. 19.00

Bernard Labadie, dirigent

Laura Vikman, violin

Jakob Dingstad, viola

Ludwig van Beethoven: Coriolanus, uvertyr op. 62 8 min

*W. A. Mozart: Sinfonia concertante för violin,
viola och orkester Ess-dur KV364* 25 min

1. *Allegro maestoso*

2. *Andante*

3. *Presto*

PAUS 20 min

W. A. Mozart: Symfoni nr 39 Ess-dur KV543 30 min

1. *Adagio – Allegro*

2. *Andante con moto*

3. *Menuetto (Allegretto) (Allegretto) – Trio*

4. *Final (Allegro)*

Paus ca kl. 19.45.

Konserten slutar ca kl. 20.45.

Sänds direkt i Yle Radio 1 och på webben yle.fi/areena.

Konsertens förra del sänds på Yle Teema 19.11 och i repris på Yle TV1 25.11.

Den senare delen sänds på Yle Teema 26.11 och i repris på Yle TV1 2.12.

LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770–1827): CORIOLANUS- UVERTYREN OP. 62

Ludwig van Beethovens Coriolanus-uvertyr kom till år 1807, efter den första versionen av operan Fidelio och uvertyrer Leonore III. Ämnet är Heinrich von Collins, inte Shakespeares, drama om en romersk ädling som bytte sida och började leda sitt volkskiska folk i en framgångsrik kamp mot romarna. Efter att ha lett sina trupper till Roms portar avvisar Coriolanus alla fredsvillkor som stadens fäder kommer med. Men då kvinnorna i Rom kommer för att be för staden, avstår han från sina avsikter att förstöra Rom. För att sona sitt beslut i sin egen armés ögon begår Coriolanus självmord.

Beethoven strävade inte i sin uvertyr efter att binda sina händer vid sin vän von Collins omständliga drama, utan smider ett mäktigt porträtt i helfigur av denna hjälte, som enligt Richard Wagner snarare för tanken till huvudpersonen i Shakespeares pjäs med samma namn. Wagner kan ha kommit sanningen på spåren. Beethoven kunde nämligen sin Shakespeare väl och något av den orubblige fältherre som barden beskriver har förevigats i uvertyren: "Du ömhet, gäck din kos! Naturens alla band och lagar, bristen! Må obarmhertigheten bli en dygd!" (övers. Carl August Hagberg).

Beethovens uvertyr spelades separat redan före pjäsens uruppförande och det karga tonspråket motsvarar väl

de obevekliga klassiska tragedierna. De första ackorden som är huggna i granit visar att Coriolanus är man nog att acceptera sitt öde. Det sublimt sköna sidotemat vittnar om uppriktigheten i hjälten frihetsideal och hans mänsklighet som fick honom att avstå från att förstöra Rom.

WOLFGANG AMADEUS MOZART (1756–1791): SINFONIA CONCERTANTE ESS- DUR KV 364

Åren 1777–1779 företog Mozart tillsammans med sin mor en lång resa till Paris via München och Mannheim. Efter hemkomsten upplevde han Salzburg som en alltmer trångsinnad plats. Sinfonia concertante Ess-dur KV 364 (1779) är en sammanfattning av erfarenheterna från resan och inom ramen för hans tidigare violinkonserter utgör den en lite annorlunda höjdpunkt.

I Frankrike hade den "konserterande symfonin", sinfonia concertante, blivit en mycket omtyckt genre, ett slags arvtagare till barockens concerto grosso med ritornellostrukturer och ståtliga orkestrala effekter. Dessa orkestrala effekter hade Mozart studerat i Mannheim, vars hovorkester var världsberömd för sin skicklighet och sitt crescendo.

Första satsen (Allegro maestoso) börjar med en omfattande orkesterintroduktion. Den utgör också ett praktfullt prov på det manheimiska crescendo, som smidigt smälter in i helheten

och ger starten en garanterad symfonisk spänning. Denna ståtliga stegring innehåller fina vinjetter för blåsinstrumenten och hela den majestätiska utstrålning som finns i tonarten Ess-dur. Solisterna glider fram unisono med glödande klang. Violinens och violans dialog är fantasifull och spirituellt men alltid inramad av mastiga kommentarer i orkestern.

Till första satsens sublimes ande hör också dess fasta struktur. Solisternas individuella roller faller elegant in i helheten och tack vare känslig variation undviker deras imiterande sats att låta som upprepningar. De finstämda kompletterande gesterna kulminerar i en omfattande kadens, där också individuella känslor slinker in ända tills orkestern med en unison drill dras in i en kraftfull slutscen.

Med sin seriösa känslolöshet är andra satsen (Andante) nästan romantisk och orkestern drar sig tillbaka undan solisternas intima dialog, men musiken bevarar ändå sina symfoniska dimensioner. Violinens och violans långa sångbara melodi omspannar stolt hela satsen från början till slut. Solosatsen grundar sig igen på imitation men Mozart för fint fram vartdera instrumentets egenart samt parförhållandets växlande synpunkter. Den långa dialogen kulminerar med solisternas kadens som ytterligare fördjupar det emotionella uttrycket. Smekande ömt för orkestern stycket till sitt slut.

Finalen (Presto) rycker lyssnaren med sig i helt annorlunda stämningar. I en handvändning skakar Mozart av sig de tunga känslorna och rusar iväg i ett glatt rondotema dekorerat med stråk-

drillar och blåsarappeller. Efter en hurtig orkesterintroduktion framträder soloinstrumenten sorglöst och temperamentsfullt. De alternerar i tät takt och överlappar. Tempobeteckningen Presto laddar upp för bravur i solona men mest fart får flykten av musikens champagnebubblande glädje.

WOLFGANG AMADEUS MOZART (1756–1791): SYMFONI NR 39 ESS- DUR KV 543

Wolfgang Amadeus Mozarts tre sista symfonier kom till sommaren 1778 och man vet inte i vilket sammanhang de var avsedda att framföras. Ess-dursymfonin KV 543 har oförtjänt hamnat i skymundan för de två mera berömda symfonierna (g-moll och "Jupiter"). Ess-dursymfonin är ett översvallande verk med en balanserad form. Samtidigt är det som om symfonin var höljid i en majestätisk gåtfullhet. I denna symfoni tog Mozart för första gången i bruk klarinetter i stället för oboer, vilket resulterar i en mjukare och mera suggestiv klang.

Första satsen strålar högsint i sin stora introduktion (Adagio). Med majestätiska gester – festliga klanger, pukslag, stråkskalor – skapar den en känsla av laddad förväntan. Kontrasten i förhållande till det glädjefullt sprudlande Allegrot är behärskad och fastän sonatformens huvudavsnitt är överflödande rikt ornamenterat med motiv, ilar det segervissa huvudtemat smidigt genom genomföringen och den omständliga återtagningen.

Lugn frid tycks vara den långsamma satsens (Andante) svar på det föregående, men rokokoidyllen bryts av känslosamma mollavsnitt. Det är som om något slags grundmelankoli rådde i de långsamma satserna i Mozarts sena instrumentalkonserter. Detta återspeglas också i verkets rika instrumentering, där speciellt blåsarnas – bland dem klarinetternas – roll förändrats och blivit allt mer mångsidig.

Den friskt dunsande menuetten vittnar för sin del om Haydns inflytande, fastän den senare delen av temat får en mera elegant plätering. Trion som domineras av blåsarna är mera lantlig till sin natur, men det är värt att lägga märke till den typiskt mozartska dualismen – denna lek mellan ljus och skugga: strårkarnas sjungande sidotema får nästan tragiska nyanser men slutet av frasen är sirligt koketterande.

Finalen (Allegro) utgör en strålände avslutning på detta i grunden optimistiska verk. Mozart kombinerar sprakande komedi med skicklig kontrapunkt och kommer mot slutet med allt fler överraskningar, som ändå inte stör slutets olympiska leende. Skalmotiven ger glädjen en abstrakt ton, men något sammandrag i form av en coda finns inte. I en viss mening lämnar detta slutet öppet, men finalen får tyngd av sina övriga upprepningar.

Antti Häyrinen

BERNARD LABADIE

Kanadensaren Bernard Labadie är känd som en skicklig tolk för barock och klassicism. Han är också en aktiv aktör inom den repertoar som spelas med periodinstrument. Labadie har samarbetat med många av de betydande nordamerikanska orkestrarna. Till dessa hör Bostons, Chicagos, Atlantas, San Franciscos, Montréal och Torontos symfoniorkestrar samt Los Angeles och New Yorks filharmoniker.

Labadie är också efterfrågad utanför Nordamerika och har dirigerat bl.a. Concertgebouw-orkestern i Amsterdam, Bayerska radions symfoniorkester, Orchestre national de Radio France, Melbournes symfoniorkester samt orkestern Academy of Ancient Music.

År 1984 grundade Labadie kammarorkestern Les Violons du Roy och var dess musikchef ända till år 2014. En annan av Labadies mångåriga arbetsprojekt är kören La Chapelle de Québec (ursprungligen Ensemble vocal Bernard Labadie, grundad 1985) och han fungerar fortfarande som dess musikaliska ledare.

Labadie har även arbetat som konstnärlig ledare för operorna i Québec och Montréal. Därtill har han dirigerat bl.a. Trollflöjten vid Metropolitan i New York samt Händels Orlando vid Glimmerglass Opera i Cincinnati.

Labadie har spelat in musik av bl.a. Mozart, J.S. och C.P.E. Bach och Haydn. Hans skivor som getts ut på skivmärkena Dorian, ATMA och Virgin Classics har uppskattats av kritikerna. För sina musikaliska prestationer har han beviljats utmärkelserna Order of Canada och Ordre national du Québec.

LAURA VIKMAN

Laura Vikman är stämledare för andra violinen i RSO. Vid sidan av sin orkesterkarriär uppträder hon även som kammarmusiker, solist och lärare. Hon är musikmagister från Sibelius-Akademien (Konstuniversitetet) och har även studerat vid musikhögskolorna i Wien och i Köln. Innan hon år 2013 tog emot sin uppgift i RSO:s violinen II, var Vikman i tio år orkesterns tredje konsertmästare.

Vikman har vunnit andra pris i Kuopio violintävling samt i J.S. Bach-tävlingen i Leipzig. I Florens fick Vikman och pianisten Marianna Shirinyan andra pris i kammarmusiktävlingen Vittorio Gui.

Sedan år 2003 har Laura Vikman spelat som primas i Temperakvartetten. Kvartetten har uppträtt i Japan och runt om i Europa och spelat in bl.a. hela Jean Sibelius produktion för stråkkvartett för skivbolaget BIS.

Vikman har uppträtt som solist med bl.a. Helsingfors, Kuopio och S:t Michels stadsorkestrar, RSO, Mellersta Österbottens kammarorkester, Stockholms kungliga filharmoniker och Belgiska nationalorkestern. Som kammarmusiker har hon uppträtt vid ett flertal inhemska och utländska festivaler.

Laura Vikman har varit lektor i violinspel vid yrkeshögskolan i Tammerfors sedan 2015. Före det var hon timlärare vid Sibelius-Akademien (Konstuniversitetet) 2007–2015.

JAKOB DINGSTAD

Norrmannen Jakob Dingstad valdes år 2017 till stämledare för violasektionen i RSO. Han har studerat vid Barratt Due Musikk institutt och vid Norges musikkhøgskole, där han för närvarande avlägger magisterexamen.

Jakob Dingstad har uppträtt med många norska orkestrar och har sedan unga år varit en flitig kammarmusiker. Han spelar med i två stråkkvartetter: Quartetto Testosterone och kvartetten Ratatosk. Med Testosterone har Dingstad uppträtt bl.a. i Carnegie Hall i New York. Ratatosk har fått specialomnämning vid Janáčektävlingen i Brno och framfört 10 centrala stråkkvartetter vid festivalen Grieg et Bergen. Bägge besättningarna har deltagit i europeiska kammarmusik-föreningens utbildning på olika håll i Europa.

RADIONS SYMFONIORKESTER

Radions symfoniorkester (RSO) är Yles orkester med uppgift är att skapa och främja finländsk musikkultur. Sedan år 2013 är Hannu Lintu orkesterns chefsdirigent. RSO:s tidigare chefsdirigenter är Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo.

Under spelåret 2017–2018 firar RSO sitt 90-årsjubileum. Radioorkestern bestående av tio musiker uppträdde för

första gången den 1 september 1927 i en studio vid Alexandersgatan 46 i Helsingfors. Några år senare inledde orkestern sin offentliga konsertverksamhet. På 1960-talet under Paavo Berglunds tid som chefsdirigent utvidgades besättningen till en fulltalig symfoniorkester.

Utöver de stora romantiska och klassiska mästerverken har RSO en hel del nutida musik på sin repertoar och orkestern uruppför årligen ett flertal nya verk som beställts av Yle. Till RSO:s uppgifter hör att spela in all finländsk orkestermusik med fulla radieringsrättigheter för Yles arkiv. Under spelåret 2017–2018 uruppförs sex verk som beställts av Yle. Till säsongplanerna hör även tre operor som uppförs konsertant, en första egen RSO-festival och några av 1900-talets centrala violinkonserter.

RSO har spelat in verk av bl.a. Mahler, Ligeti, Eötvös, Sibelius, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen samt därtill premiärinspelningen av Armas Launis' opera *Aslak Hetta*. Orkesterns inspelningar har fått ett flertal pris av bl.a. BBC Music Magazine, Académie Charles Cros och MIDEM Classical Award. Upptagningen av Sibelius' *Lemminkäinen* och Pohjolas dotter ingick i tidskriften Gramophones *Critic's Choice* i december 2015. Med denna inspelning fick RSO och Hannu Lintu även det inhemska Emmapriset i kategorin Årets klassiska album 2015. Under spelåret 2017–2018 ger RSO ut skivor med verk av Sibelius, Prokofjev, Lindberg och Bartók.

RSO turnerar regelbundet på olika håll i världen. Under säsongen 2017–2018 företar orkestern en Europaturné

under ledning av Hannu Lintu. RSO:s radiokanal Yle Radio 1 radierar alla orkesterns konserter. I allmänhet sänds både de inhemska och utländska konserterna direkt. På RSO:s webbsidor (yle.fi/rso) kan man lyssna på konserterna och se dem live med hög upplösning.